

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าและวิจัยเรื่อง บทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการจัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน ศึกษากรณีค่ายคุณธรรมในครั้งนี้ มุ่งจะศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับการจัดเกลาทางสังคมโดยบทบาทของพระสงฆ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้แก่เยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมในค่ายคุณธรรม ซึ่งเยาวชนแต่ละคนล้วนมีภูมิหลังทางสังคมที่แตกต่างทำให้มีความคาดหวังและความต้องการต่อการฝึกอบรมต่างกัน เช่นเดียวกับผู้ปกครองซึ่งมีความคาดหวังต่อกิจกรรมของค่ายคุณธรรมในการจัดเกลาทางสังคมแก่บุตรหลาน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาให้ครอบคลุมถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับคุณธรรมทั้งในทางตรงและในทางอ้อม เพื่อประโยชน์และเป็นแนวทางในการนำเอาองค์ความรู้นี้ มาใช้ในการให้การศึกษา เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการการจัดเกลาคุณธรรมให้แก่เยาวชนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริง

การรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ได้เริ่มจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่อมาได้ศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา แล้วจึงกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เรียบเรียง เป็นรายงานการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอข้อมูลที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์และพฤติกรรมในเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจนตามสภาพที่เป็นจริง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทาง และวิธีการดำเนินการค้นคว้า และวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

การศึกษาและเลือกระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยเหตุผล 3 ประการ ดังนี้

1. คำถามในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มีคำถามในการวิจัยหรือจุดประสงค์ในการวิจัยเกี่ยวกับการจัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับคุณธรรมโดยบทบาทของพระสงฆ์ว่า เป็นอย่างไร มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างไร ตลอดจนภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของครอบครัวเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะมีผลต่อความ

คาดหวัง แนวคิด และการแสดงพฤติกรรมของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม ทั้งนี้ลักษณะของข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลทางพุทธิธรรมซึ่งเป็นนามธรรมทำให้ลักษณะของคำถามสำหรับการวิจัยนั้นเป็นคำถามที่ต้องการรายละเอียดของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการเข้ารับการอบรม ซึ่งประเด็นคำถามดังกล่าวนี้ การวิจัยเชิงคุณภาพจะสามารถอธิบายได้อย่างละเอียดลึกซึ้งหลายแง่มุม ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยนั้น ผู้วิจัยไม่สามารถกำหนดอย่างแน่นอนเกี่ยวกับคำถามว่า มีอะไรบ้าง ลึกตื้นขนาดไหน เพื่อให้เกิดความครอบคลุมอย่างแท้จริง เพราะในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ได้เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยสามารถเพิ่มเติมรายละเอียดของข้อมูลได้ตลอดเวลา ด้วยเหตุที่ว่า เครื่องมือที่สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยคือกลจักรสำคัญ ฉะนั้น ประเด็นคำถามในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการกำหนดเฉพาะประเด็นหลักใหญ่ ๆ ส่วนในการกำหนดประเด็นย่อยนั้น ขึ้นอยู่กับการใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัยว่า จะกำหนดประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาอย่างไร

2. การวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชนในกรณีค่ายคุณธรรมนั้น เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ที่มีความเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่ตลอดเวลา ทั้งยังมีความละเอียดอ่อน ไปตามสภาพการณ์ของสังคมที่มีการผันแปรด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง ทั้งยังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความรู้สึก ความคาดหวังความต้องการของบุคคลในการขัดเกลาทางสังคมด้านคุณธรรมเพื่อการดำรงอยู่อย่างเป็นปกติสุขร่วมกันในสังคม ท่ามกลางภาวะการเปลี่ยนแปลงรอบด้านเช่นปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลายด้านได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อยุติวิธของผู้คนในสังคม ก่อให้เกิดภาวะบีบคั้นทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อระบบคิด และพฤติกรรมของบุคคล การได้รับการอบรมในค่ายคุณธรรมจึงเป็นความคาดหวังหนึ่งของสังคมเพื่อการพยายามในการแก้ไขปัญหา และแสวงหาทางเลือกใหม่เกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมด้านคุณธรรมที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของเยาวชนให้สามารถในการดำรงอยู่อย่างเป็นปกติสุขในสังคม ซึ่งในการศึกษาปรากฏการณ์ในลักษณะเช่นนี้ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะสามารถอธิบายความโยงใยของปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจน

3. การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีการแสดงออกโดยผ่านการคิดและพิจารณาจากบุคคลผู้แสดงพฤติกรรมมาแล้ว อีกทั้งเหตุผลในการแสดงออกของแต่ละบุคคลอาจจะเหมือนหรือต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของบุคคลนั้น และส่วนหนึ่งในการแสดงออก

ทางพฤติกรรมของมนุษย์ จะแสดงออกตามที่เขาคิดว่า ผู้ชมในสังคมนั้นต้องการ ดังเช่นที่ Goffman ได้เปรียบไว้ว่า การแสดงออกของมนุษย์เปรียบเสมือนบ้านที่มี 2 ส่วน คือ ส่วนรับแขก และห้องส่วนตัว ซึ่งห้องรับแขกจะมีการตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อให้เป็นที่พอใจของแขกที่มาเยี่ยม ชม หากแต่ในห้องส่วนตัวเช่น ห้องครัว ห้องนอน และห้องน้ำ ปกติจะไม่ต้องการให้แขกเห็น เพราะไม่ต้องการให้แขกเกิดภาพพจน์ที่ไม่ดีแก่ตน เปรียบเช่นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งนิยมใช้แบบสอบถามนั้น มักจะถามได้เฉพาะห้องรับแขก ไม่ได้ความเป็นจริงในห้องส่วนตัว แต่ในงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มุ่งเน้นให้ได้ความจริงจากห้องส่วนตัว จึงเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งใช้ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนไม่มาก จึงเป็นข้อแตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ไม่สามารถสร้างความสนิทสนมกับผู้ให้ข้อมูลได้ เนื่องจากต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก

การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดการจัดেলাทางสังคม
2. แนวคิดบทบาท
3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
4. ทฤษฎีความต้องการ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดแหล่งข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยนี้ มีจุดประสงค์ในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคม โดยมุ่งที่จะหาคำตอบว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นได้อย่างไร มีกระบวนการอย่างไร สำหรับบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดেলাทางสังคมแก่เยาวชนกรณีค่ายคุณธรรมนั้น ได้มุ่งที่จะศึกษาว่า มีกระบวนการอย่างไร ตลอดจนความคาดหวังและความต้องการของเยาวชนและผู้ปกครองในการเข้าค่ายคุณธรรมซึ่งเป็นการมุ่งศึกษารายละเอียดจากผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการหาผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกว้าง ๆ ว่า คือ กลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมคุณธรรม และผู้ปกครองของนักเรียนเหล่านั้น ครูที่เข้ารับการอบรม พระสงฆ์ที่เป็นผู้บริการและทำหน้าที่ให้การฝึกอบรม ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชน ซึ่งสามารถแยกออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. พระสงฆ์ที่ดำเนินการ หมายถึง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริการ และผู้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการอบรม
2. เยาวชน ในที่นี้หมายถึง เยาวชนจากสถานศึกษาต่าง ๆ ที่เข้ารับการอบรม ซึ่งเยาวชนแต่ละคนมีภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน
3. ผู้ปกครองของเยาวชนที่เข้ารับการอบรมค่านคุณธรรม
4. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเกลาทางสังคมโดยบทบาทของพระสงฆ์ เช่น คณะทำงานค่านคุณธรรม ผู้บริหารจากสถานศึกษาที่เข้าร่วมในการฝึกอบรม

การสร้างและเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด เพราะการวิจัยในแนวนี้นี้ เป็นการเน้นการใช้คนสัมผัสกับคน ผู้วิจัยจึงต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ในการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตสิ่งแวดล้อมและปฏิกิริยาของผู้ให้ข้อมูลตลอดเวลา เพื่อเก็บภาพอารมณ์ของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้นำมาใช้วิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง มากที่สุด
2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่ทำการศึกษาไว้กว้าง ๆ ล่วงหน้า เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ที่ผู้วิจัยต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก การตั้งคำถามในการสัมภาษณ์เป็นหน้าที่ของผู้วิจัย ในการซักถามรายละเอียดจากผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งแบบสัมภาษณ์ ได้กำหนดหัวข้อของการศึกษาไว้ 5 ประเด็นคือ

2.1 ข้อมูลวัด ได้ศึกษาถึง ประวัติความเป็นมาของวัด การพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัด ความเป็นมาของค่ายคุณธรรม และระบบความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับสังคม ตลอดจนบทบาทของพระสงฆ์ในวัดต่อชุมชนนับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 บทบาทพระภิกษุสงฆ์ในการใช้กระบวนการจัดการทางสังคมต่อเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมคุณธรรมการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ได้แก่ วิธีการจัดการที่ใช้ในค่ายคุณธรรม หลักธรรมที่นำมาใช้ในการจัดการที่ค่ายคุณธรรม ตลอดจนหลักสูตรที่ใช้ในการอบรมคุณธรรม และกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรมคุณธรรม

2.3 ภูมิหลังของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม ประกอบด้วย เพศอายุ สถานศึกษา การศึกษา ภูมิฐานะทางสังคม เศรษฐกิจและการศึกษาของครอบครัว

2.4 ความคาดหวังของเยาวชนและผู้ปกครองต่อโครงการค่ายคุณธรรม ได้แก่ เยาวชนต้องการอะไรจากการเข้ารับการฝึกอบรม ผู้ปกครองคาดหวังและต้องการให้บุตรหลานได้รับอะไรจากการฝึกอบรม ความเหมาะสมกับหลักสูตรและวิธีการที่ใช้ในการฝึกอบรม และประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ซึ่งมีผลต่อระบบคิดและการแสดงพฤติกรรมอย่างไร

3. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นแบบวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

4. กล้องถ่ายรูปและเทปบันทึกเสียง เพื่อบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ รูปภาพ และเสียง ซึ่งจะช่วยในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลในบางกรณี ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ก่อนที่ผู้วิจัยจะตัดสินใจเลือกพื้นที่โครงการค่ายคุณธรรมวัดอุมงค์ เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้พยายามหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการทางสังคมต่อเยาวชน กรณีค่ายคุณธรรมจากข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนการสอบถามผู้ที่มีประสบการณ์ถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีปรากฏการณ์สอดคล้องกับเรื่องที่คุณวิจัยต้องการจะศึกษา ซึ่งพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวอย่างเด่นชัด และได้รับการยอมรับจากบุคคลตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น มีเพียงกรณีของค่าย

คุณธรรมของวัดคูโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้ตัดสินใจเลือกศึกษาข้อมูลภาคสนาม จากค่ายคุณธรรมของวัดคูโมงค์ ประกอบกับผู้วิจัยได้เป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานของโครงการ ฯ จึงมีโอกาสได้เห็นการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของโครงการโดยบทบาทของพระสงฆ์ในการ ขับเคลื่อนทางสังคมตามลำดับ จึงเป็นความเหมาะสมในการศึกษาวิจัย

2. การที่ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของคณะทำงานในโครงการอบรมคุณธรรมแก่เยาวชน มาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจึงทำให้คนที่รู้จักและสนิทสนมในโครงการฝึกอบรมทั้งผู้ที่เป็นพระสงฆ์และ คณะทำงานที่เป็นฆราวาส เป็นส่วนสำคัญอย่างต่อการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ กล่าวคือ ด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีระหว่างผู้วิจัยและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากผู้ถูกวิจัย โดยที่ผู้ถูกวิจัยไม่ได้มีความรู้สึกอึดอัดเมื่อถูกผู้วิจัย สัมภาษณ์ ขณะเดียวกันผู้วิจัยยังมีความโอกาสในการศึกษาข้อมูลอย่างใกล้ชิดจากการร่วมทำงาน ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศความเป็นธรรมชาติในการวิจัย ทำให้ผู้ถูกวิจัยไม่ได้เกิดความเกรงว่า กำลังถูกผู้ วิจัยสังเกตพฤติกรรม ทั้งยังมีส่วนสำคัญในการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างผู้วิจัยกับเยาวชน และผู้ปกครองของเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม เช่น เมื่อผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยให้ทราบ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานโครงการค่ายคุณธรรมต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ด้วยการมาร่วม สนทนากันในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนคุณธรรมโดยบทบาทของพระสงฆ์ โดยเฉพาะในส่วนของผู้ปกครองของเยาวชน ยังได้เชิญชวนให้ผู้วิจัยไปเยี่ยมเยือนครอบครัว พร้อมทั้ง ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นของบุตรหลาน เป็นผลให้ผู้วิจัย สามารถสร้างความคุ้นเคยกับเยาวชนที่ผ่านการอบรมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการได้ รับข้อมูลที่แท้จริงของบุคคล

แต่ในขณะเดียวกันการที่ผู้ปกครองเยาวชนรับรู้สถานภาพของผู้วิจัยว่า ทำหน้าที่เป็น ผู้สอนในสถานศึกษาของสงฆ์ก็ให้ความสนใจและก็มีคำถามในลักษณะที่ว่า ทำไมบทบาท ของพระสงฆ์ในปัจจุบันจึงเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งจากข่าวเชิงลบเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของ สงฆ์ก็เป็นที่น่าสนใจของผู้ปกครองทั่วไป และถามถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนแก้ไขเพื่อความ เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามทำความเข้าใจ กับผู้ปกครองเกี่ยวกับบทบาทของสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งก็ได้รับความพึงพอใจในคำตอบจากผู้

ปกครอง นอกจากนั้นผู้ปกครองยังให้การสนับสนุนในการดำเนินการของโครงการค่ายคุณธรรม โดยการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของโครงการ ที่ผู้ปกครองมีโอกาสสัมผัสจากการไปเยี่ยมเยือนบุตรหลานในขณะที่เข้ารับการฝึกอบรมค่ายคุณธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้พยายามทำตัวให้เข้ากับผู้ปกครองและเยาวชนที่เป็นบุตรหลาน จากการแสดงความอบอุ่น ความจริงใจ และการรู้จักกาลเทศะ รวมทั้งการปฏิบัติตามวัฒนธรรมที่งดงามทางสังคม จึงเป็นการช่วยให้ผู้ถูกวิจัยคือ ผู้ปกครองและเยาวชนเกิดการยอมรับผู้วิจัยเสมือนหนึ่งเป็นคนใกล้ชิด และให้การเปิดเผยข้อมูลในด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยยังคงทำงานคลุกคลีอยู่ในโครงการอย่างสม่ำเสมอ โดยเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ฯ ทั้งการดำเนินกิจกรรม การประชุมปรึกษาหารือ ตลอดจนการติดตามประเมินการดำเนินงานของโครงการ ฯ จากการไปเยี่ยมเยือนตามสถานศึกษาต่าง ๆ ที่เคยเข้าร่วมการอบรมค่ายคุณธรรม เพื่อพูดคุยในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าทางพฤติกรรมของเยาวชนที่เข้ารับการอบรมจากค่ายคุณธรรม ซึ่งก็ได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นเสมือนเป็นกัลยามิตรที่คุ้นเคยจากผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษา และเมื่อผู้วิจัยได้แจ้งให้ทราบถึงความประสงค์ของการศึกษาวิจัยให้ทราบก็ได้รับความร่วมมืออันดียิ่งในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย รวมทั้งยังให้การวิพากษ์วิจารณ์ ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการจัดเลาทางสังคม โดยบทบาทของพระสงฆ์ต่อเยาวชน

3. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตข้อมูลทางกายภาพ และปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการสังเกตจากลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม ร่วมไปกับการสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติงานในสังคมสงฆ์ และปฏิสัมพันธ์ต่อระหว่างพระสงฆ์และฆราวาสที่เข้าร่วมกิจกรรมของค่ายคุณธรรมทั้งในส่วนของผู้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งในระหว่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นอกจากผู้วิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการตามโอกาสต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยยังใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมส่วนตัวในการพูดคุย สันทนาในเรื่องราวทั่วไปอย่างไม่ไปเป็นทางการในตามโอกาสต่าง ๆ เช่น การพูดคุยในระหว่างการพักผ่อน การเดินทาง ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลในทางอ้อม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีหนึ่งในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลอีกด้วย

สำหรับวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการแล้ว จากการพูดคุยแล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยการจัดกลุ่มสนทนาระหว่างพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการดำเนินการในฐานะของผู้ทำหน้าที่ในการอบรมจัดเกล้าแก่เยาวชนในค่ายคุณธรรม ซึ่งทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างกัน และร่วมวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในการรวมกลุ่มเพื่อสนทนานั้น ผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพระสงฆ์ที่ทำงานดังกล่าวในการรวมกลุ่ม และกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างกัน ในประเด็นที่ผู้วิจัยได้กำหนด พร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตบรรยากาศของการสนทนา และปฏิกิริยาของผู้ร่วมสนทนา รวมไปถึงบันทึกข้อมูล เพื่อสร้างบรรยากาศในการสนทนาให้เป็นไปโดยธรรมชาติ เช่นเดียวกับกลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการอบรม ซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากตัวแทนของเยาวชนที่เข้ารับการอบรมในการเข้าร่วมการสนทนากลุ่มถึงความต้องการและประสบการณ์ ตลอดจนประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม และในกลุ่มเยาวชนนี้ ผู้วิจัยได้เตรียมขนมขบเคี้ยว เป็นสิ่งที่ช่วยลดความตึงเครียดในบรรยากาศการสนทนา ซึ่งก็เป็นผลให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกผ่อนคลาย และช่วยให้ได้รับข้อมูลในแง่มุมที่ต่างกัน

4. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพราะการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้รอบรู้ข้อมูล และเรื่องราวที่ศึกษาได้ดี ทำให้ได้ข้อมูลเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องมีความระมัดระวังและตรวจสอบโดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในหมู่บ้านออกเป็น 4 กลุ่มคือ

4.1 กลุ่มพระสงฆ์ ได้แก่ ดร.พระมหาจรรยา สุทธิญาโณ พระครูสุคันธศีล พระมหาเวียง ญาณนันทิ์ และพระภิกษุวัดอุโมงค์ และพระนิสิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ที่ร่วมเป็นวิทยากร

4.2 กลุ่มคณะทำงานที่เป็นฆราวาส ได้แก่ นายแสงชัย สิงห์วิบูลย์ นางสาวเพ็ญฉาย สิโรต และนายสมาน เชื้อวชิรศิลป์

4.3 กลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการอบรม จากสถานศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนสารภีพิทยาคม โรงเรียนพระหฤทัย โรงเรียนเรยีนาเชลีวิทยาลัย โรงเรียนวัดนโนทัยพัพย์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลเชียงใหม่ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย และโรงเรียนแม่ริมวิทยาคม จำนวน 30 คน

4.4 กลุ่มผู้ปกครองของเยาวชนที่เข้ารับการอบรม จำนวน 30 คน

4.5 กลุ่มครูอาจารย์และผู้บริหารใน สถานศึกษาที่เข้ารับการอบรม

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 25 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนเมษายน 2539 ถึงเดือนเมษายน 2541 โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาคือ

ช่วงแรก เป็นช่วงที่ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโครงการและบริบทเกี่ยวกับวัดและพระสงฆ์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นทั้งเอกสาร ที่จำเป็นต้องค้นคว้า และสืบเสาะจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และมีความรู้ที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ช่วงนี้ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน

ช่วงที่สอง เป็นช่วงของการศึกษาข้อมูลจากผู้เข้ารับการอบรมในระยะแรกเริ่ม โดยการสร้างความคุ้นเคยกับผู้เข้ารับการอบรม โดยการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ฝึกอบรม และริเริ่มวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชนในค่ายคุณธรรม จากการพูดคุยสอบถามถึงความคิดเห็น แนวคิด อุดมการณ์ ต่าง ๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ตลอดจนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ร่วมปฏิบัติงานโครงการที่เป็นฆราวาส นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้ช่วงเวลานี้สำหรับการติดตามประเมินผลเยาวชนผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่า มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิด พฤติกรรมด้านต่าง ๆ อย่างไรจากการสอบถามจากผู้ปกครอง และเยาวชน ทั้งนี้ด้วยความพยายามในการประสานความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างผู้วิจัยและผู้ปกครองตลอดจนเยาวชน นับตั้งแต่ระยะแรกของการเข้ารับการฝึกอบรมจนกระทั่งเวลาผ่านไปประมาณ 1 ปี โดยผู้วิจัยได้พยายามติดต่อกับผู้ถูกวิจัยอย่างสม่ำเสมอทุกระยะ เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการขัดเกลาของค่ายคุณธรรม

ช่วงที่สาม เป็นช่วงสุดท้ายใช้เวลาประมาณ 8 เดือน คือตั้งแต่กันยายนเดือน 2540 ถึงเดือนเมษายน 2541 โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การตรวจสอบ และการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างจริงจัง

การตรวจสอบข้อมูล

ในกรณีที่ข้อมูลที่ได้รับไม่สอดคล้องกัน ได้ทำการตรวจสอบ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และนำข้อมูลทั้งหมดไปตรวจสอบกับพระสงฆ์คณะทำงาน ผู้ปกครอง และเยาวชนที่เคยผ่านการเข้าค่ายอบรมคุณธรรม จากสถานศึกษาต่าง ๆ หรือในรุ่นที่ต่าง ๆ กัน เพื่อเปรียบเทียบ และหาเหตุผลในการอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กระทำตลอดในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล พร้อมทั้งยังมีการบันทึกแยกหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อต้องการโยงใยถึงความสัมพันธ์ และความน่าเชื่อถือของปัจจัยต่าง ๆ ตลอดเวลา ทั้งจากนั้นเมื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนตามประเด็นที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงทำการเขียนรายงานการวิจัย โดยได้สรุปประเด็นการวิจัยใน 3 ประเด็นคือ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่พระสงฆ์ใช้กับเยาวชน ที่เข้ารับการฝึกอบรมค่ายคุณธรรม ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษาของเยาวชน ตลอดจน ความคาดหวังของเยาวชน และผู้ปกครองที่เข้ารับการอบรมค่ายคุณธรรม โดยการโยงผลการวิจัยที่ได้รับกับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยได้โยงใยให้เห็นความสัมพันธ์ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการขัดเกลาทางสังคม แก่เยาวชนด้านคุณธรรม เป็นบทบาทที่ได้รับความคาดหวังจากสังคมจากบทบาทที่เป็นจริงในสถานภาพของการเป็นภิกษุสงฆ์ และได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน และผู้ปกครอง และกระบวนการที่พระสงฆ์ใช้การขัดเกลา ทั้งในส่วนของวิธีการ หลักสูตร และกิจกรรม ล้วนก็มีความสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต และสภาวะการณ์ของสังคม ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และในช่วงสุดท้ายจะเป็นการเสนอแนะแนวความคิดในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนา และการนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับเพื่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาที่เหมาะสม โดยการนำเอาศักยภาพของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม